

Spor Alanında Kızgınlık Ve Saldırganlığın Farklı Açılardan İncelenmesi

Dila Şevin DOĞAN¹ Hasan Aykut AYSAN²

1 Dicle Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

2 Dicle Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

Makale Bilgisi

ÖZET

Gönderim Tarihi:

20.02.2024

Kabul Tarihi:

26.03.2024

Yayın Tarihi:

21.05.2024

Rekabetin arttığı günlük yaşamda, özellikle kızgınlık ve buna bağlı saldırgan davranışların psikoloji alanında önemli bir konu olduğunu gösteriyor. Kızgınlık genellikle engellenme, incinme, haksızlık veya tehdit altında hissetme gibi durumlarla ilişkilendirilen tamamen normal bir insan duygusudur. Ancak, kızgınlık kontrol edilebildiğinde, birey için olumlu bir şekilde yönetilebilir ve hatta geliştirici olabilir. Öfkenin etkili bir şekilde kontrol edilebilmesi için eğitim, farkındalık, sorumluluk alma duygusu ve kişisel gelişim önemli bir rol oynar. Sporda ise, rekabetin temel unsuru olan kızgınlık ve saldırganlık konuları, spor bilimi araştırmalarının ilgisini çekmiştir. Bu çalışmanın amacı, spor alanında çeşitli değişkenlerle, kızgınlık ve saldırganlık arasındaki ilişkinin önemini daha yakından incelemektir. Değişken parametrelere göre saldırganlık ve kızgınlık tek ve basit faktörlere indirgenmemelidir.

Anahtar Kelimeler: Kızgınlık, Rekabet, Spor, Saldırganlık

Examining Anger and Aggression in the Field of Sports from Different Perspectives

Article Info

ABSTRACT

Sending Date:

20.02.2024

Acceptance Date:

26.03.2024

Release Date:

21.05.2024

It shows that in daily life, where competition increases, anger and related aggressive behaviors are an important issue in the field of psychology. Anger is a completely normal human emotion often associated with situations such as feeling frustrated, hurt, treated unfairly, or threatened. However, when anger can be controlled, it can be managed in a positive way and even be enhancing for the individual. Education, awareness, sense of responsibility and personal development play an important role in effectively controlling anger. In sports, anger and aggression issues, which are the basic elements of competition, have attracted the attention of sports science researchers. The aim of this study is to examine more closely the importance of the relationship between various variables, anger and aggression in the field of sports. Aggression and anger should not be reduced to single and simple factors according to variable parameters.

Keywords: Anger, Competition, Sports, Aggression

GİRİŞ

Spor kişilerin fiziksel, zihinsel, sosyal ve duygusal yönden gelişimini sağlamaktadır, yaşam standartlarının değişmesi ve boş zamanların artmasıyla, katılımın gün geçtikçe arttığı bir aktivite haline gelmiştir. Sporun birleştirici gücünün her farklı kişiliği ve farklı yaşamışlıklara sahip olan bireyleri bir araya getirdiği gözlemlenmektedir. Sporun ilk olarak geniş kitleler tarafından benimsenmesi ve ardından Uzak Doğu kültüründen gelen spor

dallarının yaygın olarak uygulanmaya başlamasıyla, kızgınlık ve saldırganlık arasındaki ilişki spor alanında daha fazla ilgi görmektedir (İkizler ve ark. 1996).

Rekabet ise üstünlük sağlama çabasıdır, sporda rekabet yarışmada rakibini alt etmeye yönelik yapılan hareketleri içermektedir. Müsabakalarda rekabet sporcuların kişiliğini, hırsını, başarıma arzusunu yansıtır bu yüzden sporda kişilik, duygu-durum kavramları önemlidir.

Kızgınlık bir durum veya tehdit karşısında insanların gösterdiği bir duygu durumudur, birey dışı vurduğu hareketleriyle durum veya tehdit karşısında kendisini koruma iç güdüsüyle karşıdaki davranışı durdurma çabasına girebilir. Kennedy (1992) kızgınlığı kısaca "Bireyin kendisine yönelik bir tehlike nedeniyle karşısındakini uarması sonucu ortaya çıkan etkili bir yaşantı" olarak tanımlarken, Köknel'e (2000) göre kızgınlık; hoş olmayan durumlar karşısında örneğin, engellenme ve korku gibi ortaya çıkan duygulanım ve coşku durumlarından biri olduğunu söylemektedir.

Kızgınlık duygusunu sağlıklı bir şekilde ifade edebilen ve tanıyan bir kişi, aslında kendi duygusal sınırlarını bilerek ve anlayarak kendini tanıyabilir.

Yapılan çalışmalar kişisel motivasyon unsurlarının ve karakter özelliklerinin, sporcuların saldırganlık eğilimlerinde etkili olduğunu göstermektedir. Sporculardan sportmenlik değerlerini öne çıkaran ve kararlı bir kişilik özelliğine sahip olanlar, yaptıkları sporun kurallarına daha sıkı riayet ettikleri, rakiplerinin kişiliğine ve spor yapma isteğine daha fazla saygı gösterdikleri belirtilmiştir. Bu sporcuların, saldırgan eylemlere olan eğilimlerinin daha düşük olduğu ifade edilmektedir (Kimble, Neil, 2010).

Öfkenin farklı yönleri ile saldırganlık arasındaki ilişki türü, bireyin öfkesinin karakteristik bir özellik olarak (özellikle dayalı öfke) veya bir durum olarak (durum öfkesi) saldırganlığa otomatik olarak ve zorunlu olarak sebep olmadığı bir olasılığı tanıtır. Saldırganlık, kızgınlık ve yönetim gücünü zayıflatma yoluyla hiddet aktivasyonu ile ilişkilidir. Öfke etkili bir faktör altında aktif hale geldiğinde, negatif duygular bireyin davranışını ele geçirdiğinde ve konsantrasyon ile hassasiyet bozulduğunda, kızgınlık yoğunluğu artar ve bu temelde kontrol edilemez hale gelir veya bireyin kızarak kontrolünü ve yönetim gücünü kaybetmesine neden olabilir. Bu durumlarda saldırgan davranış olasılığı çok yüksek olabilir (Berkowitz, 1989; Kimble, Neil, 2010).

Öfkenin uygun şekilde ifade edilmemesi durumunda, insanların kaçınma eğiliminde olmaları mümkündür. Bu durum ise öfkeli kişide olumsuz bir benlik algısı, düşük öz saygı, kişiler arası ve aile içi iletişim sorunlarına ve suçluluk duygusuna yol açabilir (Erkek, 2006). Dryden (1990), öfkelenme eğilimi, genellikle kişinin kendi benlik saygısı ile bağlantılıdır ve düşük benlik saygısına sahip olan bireyler, yüksek benlik saygısına sahip olanlara göre daha kolay bir şekilde öfkeli hale gelme eğilimindedirler.

Bireylerin düşük benlik saygısına sahip olup öfke, saldırganlık ve şiddet yoluyla başkaları üzerinde egemenlik kurmaya çalışmaları, öz değerlerini artırmaya yönelik bir davranış olduğu düşünülebilir. Öte yandan, yüksek benlik saygısına sahip bireylerin ise engellenme veya eleştirilme gibi durumlarda öfke hissi yaşayabileceği bilinmektedir. Yüksek benlik saygısına sahip bir kişi, başkalarının kendisine hak etmediği, haksızlık yapıldığı veya değerince davranılmadığı düşüncesiyle öfkelenebilir. Bu sinirli tepkilerin farklı değerlendirmelerden kaynaklandığı söylenebilir.

Agresyon, kişinin kendisine veya çevresine zarar vermeye yönelik olan sürekli bir eğilimi ifade ederken, kendini harap etme ve intihar gibi içe yönelik saldırıların en şiddetli formunu, rakip, takım arkadaşları veya rakibe yönelik saldırgan eğilimlerin oluşturduğu ikinci bir boyutu da sporla ilgilenenlerin son zamanlarda uğraş alanı haline gelmiştir (İkizler, Balcıoğlu, Atay, 1996).

Psikoanalitik teorinin ilk döneminde, saldırganlık önemsizdir. Bu dönemde, Freud libidoya ve psikoseksüel gelişim süreçlerine odaklanmıştır. Daha sonra Freud, saldırganlığı ego içgüdüsüne bağlamış ve tepkisel açıdan incelemiştir. Ego içgüdüleri, bireysel doyumun engellendiği ve tehdit edildiği durumlarda kendini koruma eğilimindedir, bu nedenle saldırganlık bu şekilde değerlendirilmiştir. Son dönemde, Freud'un görüşlerinde tutarsızlık göze çarpar. Freud, tüm içgüdüleri cinsel içgüdüler ve kendini koruma içgüdüleri olarak iki sınıfa ayırmıştır. Bu içgüdüler yaşam içgüdüleri ve ölüm içgüdüleridir. Yaşam içgüdüleri genellikle cinsel gerilimi azaltmayı amaçlarken, ölüm içgüdüleri yaşam geriliminden arınmayı hedefler. Eğer ölüm içgüdüleri organizmaya yönelikse, intihara yol açabilirken, dışa yönelikse düşmanlık, kavga ve saldırganlık şeklini alır (Alkan, 1983; Efilti, 2016).

Sporcuların yaralanma kaygılarının saldırganlık ve öfke düzeylerinin incelendiği bir çalışmada düşük yaralanma kaygısı taşıyan sporcuların, saldırganlık davranışlarını etkileyebildiği görülmüştür. Ayrıca, sporcuların kızgınlık seviyelerinin ortalama seviyede olması, öfkenin doğrudan saldırganlık davranışlarına dönüşmediğini göstermiştir (Somoğlu vd., 2023).

YÖNTEM

Çalışma da literatür tarama yöntemi kullanılmıştır

TARTIŞMA VE SONUÇ

Spor bilimcileri alanındaki saldırgan davranış eğilimlerinin ve bu davranışların kabul edilebilirlik düzeylerinin, farklı spor türleri arasında değişebileceğini savunmuşlardır (Maxwell vd., 2009).

Bireysel ve takım sporlu çalışmalar incelendiğinde Maxwell (2004) de yaptığı bir çalışmada bireysel sporla uğraşan bireylerin, takım sporuyla uğraşan bireylere göre daha az

sıklıkta saldırganlık eğilimi gördüğünü belirtmiştir. Yapılan başka bir araştırmada da bireysel sporlarda daha düşük seviyede saldırganlık ve öfke görülmüştür (Maxwell, Visek, Moores, 2009). Bireysel ve takım sporu yapan bireylerin saldırganlık düzeylerini inceleyen bir çalışmada futbol ve voleybol branşları arasında en yüksek saldırganlık futbolda, en düşük ise voleybolda gözlenmiştir, genel olarak, takım sporları yapanlar daha fazla saldırganlık gösterdiği bulunmuştur. Örneğin, grekoromen güreş ile judo, sambo güreşi ve halter branşlarının saldırganlık düzeylerinin değiştiği görülmüştür. Grekoromen güreş en yüksek ortalama değerlere sahipken, halter en düşük değerlere sahip olduğu sonucuna varılmıştır (Türkçapar, Eroğlu, 2023).

Bunun nedeni olarak takım sporlarıyla uğraşan bireylerin saldırgan eylemlerde bulunma olasılığının ve imkanının bireysel sporla uğraşanlara kıyasla daha yüksek olmasının temel nedeni, takım sporlarının doğası gereği saldırganlık imkanlarını daha fazla barındırması olabilir. Aynı zamanda, yüksek rekabete dayalı sporlara olan ilginin artması, genel olarak saldırgan davranışların artmasına katkı sağlayabilir (Balcıoğlu vd., 2016).

Oyun türlerinde, örneğin ragbi veya Amerikan futbolu gibi, sertliğe izin verilen ölçüde bir oyuncunun kasten, oyun kuralları içinde rakibini sakatlamaya veya yaralamaya yönelik saldırgan bir eylemde bulunabilmesi mümkündür.

Oyunun oynandığı yerle saldırganlık arasındaki ilişkiyi araştıran çalışmalar farklı sonuçlara ulaşmıştır. Bir araştırma, maç sonucu ve maç yerinin ilişkisini inceleyerek farklı sonuçlara ulaşmıştır. Bu çalışmada, ev sahibi takımın kazandığı maçlarda daha agresif olma eğiliminde olduğu, misafir takımın ise tam tersine kaybettikleri maçlarda daha saldırgan oldukları gözlemlenmiştir ancak, aynı araştırma her iki hokey takımının da benzer miktarda saldırgan davranış nedeniyle penaltı aldığını ortaya koymuştur (McGuire, 1992).

Son zamanlardaki araştırmalar, şiddet algılarının ve değerlendirmelerinin sporcular üzerinde büyük bir etkisi olabileceğini göstermektedir. Genel olarak, şiddet algıları, ahlaki gelişim ve saha içinde gerçekleşen saldırgan eylemler arasında bir bağlantı olduğu görünmekle birlikte, ahlaki algıların saha dışında saldırgan davranışların meydana gelmesine nasıl yol açabileceği konusunda sorular sorulmaktadır. Şiddet içeren davranışın doğal sonuçları (örneğin, oyuncuları askıya almak veya para cezası vermek) ve bu davranışın ardından gelen sonuçlar (yani, sakatlanma), bir sporcu saldırgan veya pasif olarak etkilemek için yapılmış olabilir. Sporcuların rekabet ettiklerinde daha düşmanca veya sportmenlik kurallarına uygun algılanıp algılanmadığını gösteren araştırmalar, bu saldırganlık değerlendirmelerinin oyun stratejisini değiştirebileceğini, hakemleri etkileyebileceğini ve hatta diğer oyuncuları iyi performans göstermeye teşvik edebileceğini göstermiştir. Dahası, sporcu saldırganlığı üzerine yapılan araştırmalar, koçların sahip olabileceği etkiyi de vurgulamış, koçların ahlaki gelişimin gelişimine dâhil olduğunu; "kabul edilebilir" saldırganlığın ne olduğunu belirlemede etkili olduğunu ve spor etkinlikleri

sırasında saldırgan davranışın gerçekleşmesinde etkili olduklarını belirtmiştir (Kimble, Neil, 2010).

Son dönemlerde, sporun arınma fonksiyonuna özel bir vurgu yapılmaktadır. Bu bağlamda, özellikle saldırganlık eğiliminde olan bireylere, belirli kişilik bozuklukları veya diğer psikiyatrik sorunlarla mücadele edenlere, klinisyenler spor aktivitelerini önermektedir. Bu öneri, kişinin mevcut saldırganlığını kontrol altına alarak kendisine veya çevresine zarar verme eğilimini azaltmaya yönelik bir çaba olarak değerlendirilmektedir.

Buna karşın, cinsiyet farkının saldırganlıkta anlamlı bir fark olmadığı, ancak saldırı, şiddet ve inatçılık açısından cinsiyetler arasında belirgin bir farklılık bulunduğu ortaya çıkmıştır (Rahimizadeh vd., 2011).

Ayrıca, erkek futbol oyuncularıyla yapılan bir başka araştırmada, farkındalık çalışmaları ve rol-oyunama müdahalelerinin öfke davranışlarını azaltmada etkili olduğu gözlemlenmiştir (Brunelle vd., 1999). Futsal oyuncularını üzerinde gerçekleştirilen bir araştırma, içe vurulan öfke ve dışa vurulan öfkenin bağlantılı olduğunu yaşın futsal oyuncularının öfke ifade tarzları üzerinde belirgin bir etkisi olduğunu göstermektedir (Tekin vd., 2011; Akpınar, 2012).

Bir araştırmada, birinci ligdeki kadın futbolcuların stres düzeyinin ikinci ligdekilere göre daha yüksek olduğu ve sürekli öfke ile öfke dışa vurumunun daha fazla olduğu belirlenmiştir. Yaşam durumu, spor deneyimi ve yaş gibi faktörlerin de bu psikolojik özellikler üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir ancak spor deneyim yılına bağlı olarak öfke kontrolünde anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir. 1-4 yıl spor deneyimine sahip kadın futbolcuların öfkelerini kontrol etme düzeyinin, 5-9 yıl deneyime sahip olanlardan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (İmamoğlu Kaya vd., 2020).

Sporcuların antrenörlerinden algıladıkları etik dışı davranış algısına göre saldırganlık ve öfke davranışlarının inceleyen bir çalışma sporcuların antrenörlerinin etik dışı davranışlarını algılaması ile saldırganlık ve öfke düzeyleri arasında bir bağlantı tespit edilmiştir. Takım sporu yapan sporcuların, antrenörlerinden algıladıkları etik dışı davranışları, saldırganlık ve öfke konularında bireysel spor yapanlara göre daha yüksek olarak değerlendirmişlerdir. Genel olarak, sporcuların algıladıkları etik dışı davranışlar, saldırganlık ve öfke eğilimlerini artırmaktadır. Bu durum, antrenörlerin kazanma hırsıyla motive etme yaklaşımlarının ve sporcuların bu etik dışı davranışları benimsemelerinin bir sonucu olabilir. Özellikle futbol ve basketbol gibi rekabetçi sporlarda, kazanma baskısı altında olan sporcuların öfke ve saldırganlık eğilimleri daha belirgin olabilir (Güvendi vd., 2020). Bu sonuçlar, takım sporu yapan sporcuların antrenörleriyle ilişkilerinde etik dışı davranışları daha belirgin bir şekilde deneyimlediklerini ve bu durumun saldırganlık ve öfke düzeylerini etkilediğini göstermektedir.

Kalkavan vd. (2022) futbolcular üzerinde yaptığı bir çalışmaya göre, futbolcuların eğitim durumlarına ve annelerinin eğitim durumlarına göre öfke düzeyleri incelenmiş olup, futbolcuların öfke düzeylerinin hem kendi eğitim durumlarına hem de annelerinin eğitim durumlarına bağlı olarak değişiklik göstermiştir. Aynı çalışmada futbolcuların babalarının eğitim düzeyine göre içe yönelik öfke ve öfke kontrolünde farklılıklar bulunmuştur. Ortaöğretim mezunu babaya sahip futbolcuların içe yönelik öfke düzeyi, ilköğretim mezunu babaya sahip olanlardan daha yüksek olduğu, ilköğretim mezunu babaya sahip futbolcuların öfke kontrol düzeyinin, ortaöğretim mezunu babaya sahip olanlardan daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır.

Güvendi vd. (2020) yaptığı bir çalışmada dövüş sporlarıyla uğraşan kadın sporcuların, özellikle kendi kendilerine olumlu içsel konuşma pratiği gerçekleştirdikleri ve bu durumun öfke ile saldırganlık düzeylerini azaltmada etkili olabileceği görülmüştür. Bireysel sporlardan kaynaklanan yüksek temas ve rekabetin, olumlu içsel konuşmayı teşvik ederek sporcuların duygusal dengeyi daha iyi sağlamalarına katkı sağlayabileceğini düşündürmektedir.

Bu durum, sporcuların öfke düzeylerinin yaşam koşulları ve iletişim biçimleri gibi faktörlere bağlı olarak değişebileceğini düşündürmektedir.

Uluç (2022) karate sporcularında spor karakterinin saldırganlık ve öfke üzerinde etkisini değerlendirdiği çalışmasında karate sporcularının saldırganlık ve öfke düzeylerinin ortalamanın altında olduğunu göstermiştir. Bu literatürde tartışılan, temas sporlarında saldırganlık ve öfkenin daha yüksek olduğu görüşünden farklı bir sonuç ortaya koymuştur.

Uzun vd. (2022) yaptığı çalışma defansif ve ofansif sporcularda takım sporu yapanların, saldırganlık ve öfke düzeylerinde bireysel sporculara göre daha yüksek puan aldığı sonucuna ulaşmıştır aynı çalışmada hem defansif hem de ofansif sporcularda sigara içenlerin daha saldırgan ve öfkeli olduğunu göstermiştir.

Durmaz ve Buran (2023) yaptığı futbol fanatıklığı ile saldırganlık, öfke ve dürtüsellik arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada, fanatiklik arttıkça saldırganlık ve öfkenin azaldığını tespit etmiştir. Ayrıca, fanatiklik düzeyi yükseldikçe psikopatik eğilimlerin de azaldığı görülmüştür.

Sporcularda saldırganlık ve dürtü sellik arasındaki ilişkinin nöropsikolojik açıdan inceleyen bir çalışmada düşük dürtü kontrolüne sahip olan kişilerde saldırgan davranışlara daha fazla eğilim olabildiği görülmüştür. Bu durum, düşük yürütücü bilişsel işlevlerin saldırganlıkla bağlantılı olduğunu ve bu durumun kişilerin kendi davranışlarını kontrol etme yeteneklerini etkileyebileceğini ortaya çıkarmıştır (Bedir, 2023).

Yukarıdaki literatür bilgileri ışığında kızgınlık ve saldırganlığın takım sporu yapan kişilerin öfke ve saldırganlık düzeylerinin bireysel spor yapanlara göre daha fazla olduğu görülmüştür bu takım ruhu ve saldırganlığa daha açık bir ortam bulunmasından ve ek olarak

antrenör etkisinden kaynaklandığı düşünülmektedir, cinsiyet faktörü ele alındığında erkek sporcuların kadın sporculara göre öfke düzeyinin daha çok olduğu ortaya çıkmıştır, kişideki öfke düzeyinin kendi ve ailesinin eğitim düzeyiyle değiştiği sonucu ortaya çıkmaktadır, bireyin kendisiyle yaptığı içsel konuşmayla kızgınlık düzeyinin azaldığı görülmüştür, bireyin sigara içip içmemesi bile saldırganlık ve kızgınlık düzeyinin önemli ölçüde değiştirdiğini ortaya çıkarmıştır. Böylelikle saldırganlık ve kızgınlığın bireylerde ortaya çıkmasında etkili olan çeşitlilik ve karmaşıklık göz önüne çıkmıştır ve saldırganlığı tek basit bir faktöre indirilemeyeceği görülmektedir.

KAYNAKLAR

Akpınar, S., V. Temel, and K. Nas. "Determination Of Students' Trait Anger And Anger Expression Styles Who Are Studying At Physical Education And Sports High School." *Prime journal of social science (PJSS)* 1.3 (2012): 46-50.

Alkan, T. "Saldırganlık, Önyargı Ve Yabancı Düşmanlığı". Hil Yayın, 1983.

Balcıoğlu, Y H, Ildırım E, and Balcıoğlu İ. "Spor Bilimleri Alanında Öfke Duygusu ve Saldırganlığın Farklı Açılardan Değerlendirilmesi: Bir Derleme." *İstanbul Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi* 6.1 (2016): 1-9.

Bedir, F. "Sporcularda Saldırganlık ve Dürtüsellik Arasındaki İlişkinin Nöropsikolojik Açıdan İncelenmesi." *Sportive* 6.2 (2023): 41-51.

Berkowitz, L. "Frustration-Aggression Hypothesis: Examination And Reformulation." *Psychological bulletin* 106.1 (1989): 59.

Birinci, R., Sivrikaya, A. H., & Erhan, S. E. (2012). Farklı Spor Branşlarındaki Erkek Sporcuların Öfke Ve Anksiyete Düzeylerinin İncelenmesi. *Türkiye Klinikleri Journal Of Sports Sciences*, 4(1), 16-21.

Brunelle, J P., Christopher M. Janelle, and L. Keith Tennant. "Controlling Competitive Anger Among Male Soccer Players." *Journal of applied sport psychology* 11.2 (1999): 283-297.

Butt, D. S., & Cox, D. N. (1992). Motivational Patterns İn Davis Cup, University And Recreational Tennis Players. *International Journal of Sport Psychology*, 23, 1-13.

Certel, Z, and Bahadır Z. "Takım Sporunu Yapan Sporcularda Benlik Saygısı Ve Sürekli Öfke Ve Öfke İfade Tarzı İlişkisinin İncelenmesi." *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi* 14.2 (2012): 157-164.

Cox, R. H. (1994). *Sport psychology: Concepts and Applications*. Dubuque, IA: Wm. C. Brown & Benchmark.

Dryden, W. (1990). *Dealing With Anger Problems: Rational-Emotive Therapeutic Interventions*, FL: Professional Resources Exchange, Sarasota.

Durmaz, E, and Buran, A. "Futbol Fanatikliğinin Saldırganlık Davranışı, Öfke Duygusu ve Dürtüsellik İle İlişkisi." *ISPEC International Journal of Social Sciences & Humanities* 7.2 (2023): 594-612.

Efiliti, E. "Saldırganlıkla İlgili Kuramsal Yaklaşımlar." *Eğitlffi Ve Psikolojiden Yansımalar*: 17.

Erkek, N., Özgür, G., & Babacan G, A. (2006). Hipertansiyon Tanısı Alan Hastaların Sürekli Öfke Ve Öfke İfade Tarzları. *CÜ Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 10(2), 9-18.

Gee, C. J., Leith, L. M. (2007). Aggressive Behavior İn Professional İce Hockey: A Crosscultural Comparison Of North America And European Born NHL Players. *Psychology of Sport and Exercise*, 8, 567-583.

Grange P., Kerr J. H. (2010). Physical aggression in Australian football: A qualitative study of elite athletes. *Psychology of Sport and Exercise*, 11, 36-43.

Güvendi, B, and Keskin, B. "Sporcuların Antrenörlerinden Algıladıkları Etik Dışı Davranış Algısına Göre Saldırganlık Ve Öfke Davranışlarının İncelenmesi." *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi* 5.2 (2020): 134-145.

Güvendi, B, and Pehlivan, M,Y. "Dövüş Sporcularının Kendi Kendilerine Konuşmaları İle Saldırganlık Ve Öfke Davranışlarının İncelenmesi." *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi* 14.2 (2020): 168-176.

İkizler, C. , Balcıoğlu, İ., Atay, S. (1996). Birden Fazla Sakatlanma Geçiren Bireysel Mücadele Sporcularında Sakatlığın Saldırganlık ve Düşmanlık Duygularıyla İlişkisi. *Yeni Symposium*, 34(1-2), 40-42.

İmamoğlu K, Çiçek, M,G, and İmamoğlu M. "Kadın Futbolcularda Algılanan Stres, Sporda Güdülenme, Sürekli Öfke Ve Öfke Tarzı Düzeyleri." *Journal Of International Social Research* 13.74 (2020).

Jones, Marc V., Steven R. Bray, and Stephen Olivier. "Game Location And Aggression İn Rugby League." *Journal of Sports Sciences* 23.4 (2005): 387-393.

Kalkavan, A., Karaca, B, and Işık, U. "Amatör Ve Profesyonel Futbolcuların Öfke Düzeylerinin İncelenmesi." *Sportive* 5.2 (2022): 55-68.

Kimble, N, B., et al. "Revealing An Empirical Understanding Of Aggression And Violent Behavior İn Athletics." *Aggression and violent behavior* 15.6 (2010): 446-462.

Maxwell, J. P. "Anger Rumination: An Antecedent Of Athlete Aggression?" *Psychology of sport and exercise* 5.3 (2004): 279-289.

Maxwell, J. P., Amanda J. Visek, and Moores El. "Anger And Perceived Legitimacy Of Aggression İn Male Hong Kong Chinese Athletes: Effects Of Type Of Sport And Level Of Competition." *Psychology of sport and exercise* 10.2 (2009): 289-296.

McGuire, E. J., et al. "Aggression As A Potential Mediator Of The Home Advantage İn Professional İce Hockey." *Journal of Sport & Exercise Psychology* 14.2 (1992).

Rahimizadeh, Meysam, et al. "Determining The Difference Of Aggression İn Male & Female, Athlete And Non-Athlete Students." *Procedia-Social And Behavioral Sciences* 30 (2011): 2264-2267.

Russell, Gordon W. "Aggression İn The Sports World: A Social Psychological Perspective". Oxford University Press, 2008.

Somoğlu, M, B. et al. "Sporcuların Yaralanma Kaygılarının Saldırganlık ve Öfke Düzeylerinin İncelenmesi." *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi* 12.3 (2023): 1405-1414.

Tekin, A., Tekin, G., and M. Eliöz. "Kick-Boksörlerin Çeşitli Değişkenlere Göre Öfke Ve Saldırganlık Düzeylerinin Araştırılması." *Türkiye Kickboks Federasyonu Spor Bilimleri Dergisi* 4.1 (2011): 34-48.

Türkçapar, Ü, and Eroğlu, H. "Bireysel Ve Takım Sporunu Yapan Bireylerin Saldırıcılık Düzeylerinin İncelenmesi." Uluslararası Medeniyet Çalışmaları Dergisi 8.2 (2023): 244-257.

Uluç, E.A. "Karate Sporcularında Spor Karakterinin Saldırıcılık Ve Öfke Üzerinde Etkisinin Değerlendirilmesi." Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi 11.4 (2022): 1559-1568.

Uzun, R.N., et al. "Defansif Ve Ofansif Sporcuların Sporda Saldırıcılık Ve Öfke Eğilimlerinin Karşılaştırılması." Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi 13.3 (2022): 297-306.